

ТЕРАПІЯ СМІХОМ

Сміхотворець
Микола
Яковченко

«Сміхотворець Микола Яковченко». Спогади — твори — документи. Регіональне відділення Прилуцького, Срібнянського, Талалаївського районів Товариства «Чернігівське земляцтво». Київ, 2005. Упорядник Ірина Матяш, художник Олександр Івахненко

Автобус «Ковель — Варшава» мав прибути до пункту призначення о 7-й вечора. На польському митному контролі він стояв уже годин шість. Нарешті прийшла черга на огляд. Моторна молодичка викликала підозру в митника: «Яцек, треба знайти Анну,» — звернувся він до колеги. «Не треба Анни, ви обшукайте мене,» — вимагала жіночка. Пасажири, голоні й змучені багатогодинним чеканням, споглядали цю сцену майже без емоцій. І раптом чоловічий голос «із залу»: «Давайте я обшукаю!» «Пан хоче повернутись назад в Україну?» — відреагував митник, але ці грізні слова потонули в дружному реготі пасажирів. Це було так по-українськи! На принизливе для них тривале чекання вони зреагували сміхом. Митник, відчувши моральну поразку, втратив інтерес до пасажирів і покинув зал. Через годину автобус рушив нарешті до Варшави... Цей анекдотичний випадок не випадково викликав паралелі з творчістю мага сцени, видатного комедійного актора Миколи Федоровича Яковченка. Йому випало жити у значно тяжчі часи, ніж нинішні. Та він не втрачав почуття гумору. Вмів знайти розраду, незлобивим, добродушним сміхом розрядити грозу. Це його

рятувало, допомагало багатьом, хто з ним спілкувався, підтримувало глядачів, які відповідали йому незмінною любов'ю. І хоча більше тридцяти років минуло відтоді, як Миколи Яковченка не стало, пам'ять про нього, про його ролі у виставах «В степах України», «Фараони», у фільмах свіжа й жива.

Про це засвідчила книжка «Сміхотворець Микола Яковченко». До неї увійшли спогади акторів Ніни Антонової, Олександра Биструшкіна, Марини Герасименко, Володимира Дальського, Олександра Задніпровського, Олега Комарова, Маргарити Кринициної, Ольги Кусенко, Наталі Лотоцької, Раїси Нещаківської, Анатолія Паламаренка, Костянтина Степанкова, Юлії Ткаченко, Євгена Шаха, співака Дмитра Гнатюка, режисерів Михайла Бєлікова, Анатолія Буковського, Бориса Шиленка, письменників і мистецтвознавців Ігоря Безгіна, Віктора Кави, Борислава Степанюка, Богдана Чалого, скульптора Володимира Чепелика, рідних — Володимира Бохонка, Миколи Бохонка-Яковченка, Наталії Гуцол.

Частину цих спогадів записала упорядник, частина використано з радіопередач Тамари Олійник. «Всі, хто мав щастя знати його особисто, сходяться на тому, що Яковченку притаманний особливий контакт з глядачем, своєрідний магнетизм», — пише в передмові Ірина Матяш. І наводить слова О.В.Петухова: «Микола Федорович не переставав грати ніколи. Він грав на сцені, за кулісами, грав у коридорі, в буфеті, у сквері, в купе, коли їхали на гастролі. Йому було достатньо пари очей, і він відразу починав грати, щось розповідав, якісь історії про себе, про колег. І це дуже захоплювало. Весь час він створював навколо себе тепло, радість, життя і свято».

Цей неймовірно популярний актор став справді міфом. Міфом нездоланності людини, яка за будь-яких обставин, попри всі трагедії, в тому числі особисті, не впадає в розпач, посилає імпульси радості іншим. Популярним він був не тільки завдяки цьому. Феномен Яковченка в органічному артистизмі, в рідкісному таланті блазня, який особливо високо цінується, бо здатний тішити інших, хоча сам переживає драму (автори спогадів пишуть про ранню смерть дружини і доньок Миколи Федоровича). Ліками для гоєння ран став алкоголь, що породжувало наступну драму: актор не міг без роботи в театрі, а театр не міг миритися з його алкогольною залежністю (хоча,

коли йдеться про аналогічну залежність Лайзи Мінеллі чи Елізабет Тейлор, це сприймається як бунт, як виклик узвичаєному, розміреному життю). Постійні проблеми з самодисципліною: «Зав'язав, але з Вами з великим задоволенням,» — казав Яковченко, зустрівши когось із своїх друзів-шанувальників, аби черговий раз пізнати радість спілкування. І перед таким зізнанням ніхто не міг встояти. Ставився він до всіх перипетій з гумором, але в книжці серед архівних документів наведено два його листи до О. Є. Корнійчука — від 10 жовтня 1951 року і 1966 року: «Допоможіть мені в останній раз. Хочу працювати, хочу добре грати на сцені,» — шукає він захисту у всемогутнього тоді драматурга. І той допомагав, бо саме завдяки таким феноменальним акторам, як Яковченко, його п'єси-схеми набирали живої плоти.

У другій половині 50-х років — в 60-х він був затребуваний в українському кіно, у фільмах безпретензійних, доступних, розрахованих на найширшого глядача. Віртуозності лицедійства можемо дивуватися кожного разу, коли бачимо на екрані його Сірка з фільму Віктора Іванова «За двома зайцями». А ще був «Максим Перепелиця», «Стежки-доріжки», «Перший парубок» — у книжці наводиться фільмографія із 42 назв. Головна роль тільки в останньому фільмі — «Дід лівого крайнього» Леоніда Осика 1973 року. Його використовували переважно в однаковому амплуа людини з народу, лише Леонід Осика наважився вийти за його межі, дати акторові роль широкого психологічного діапазону. На жаль, фільм не належить до найкращих у творчості режисера. Та яке щастя, що кінематограф залишив нам актора на півці! У книжці його порівнюють з французьким коміком Фернанделем, за популярністю — з Жаном Габеном, за невичерпністю комічного — з Чарлі Чапліном. Для Миколи Яковченка не шкодують сьогодні найвищих епітетів і характеристик, найвиразніша з них — «поцілований Богом». Краще, якби підтримували його тоді.

До 100-річчя актора у скверіку біля театру ім. І.Франка було встановлено пам'ятник акторові (скульптор В. Чепелик), кілька років тому студія «Контакт» випустила документальний фільм про нього, а до 105-річниці вийшла книжка спогадів. Миколу Яковченка пам'ятають.